

HUSHEGYI GÁBOR

JUHÁSZ R. JÓZSEF – para-normál sport a művészetben

Közel három évtizede fogalmazódott meg az a művészeti értékrend és szemlélet, amely új alternatívát kínált a korábban kritikátlan, minden tágabb összefüggést elutasító, már-már életmóddá váló kisebbségi el- és bezárkózással szemben. A ma már legendás IRÓDIA mozgalom egyetemes magyar irodalmi kontextust követelő és érvényesítő fiatal irodalmárai között voltak többen, akik további művészeti ágakban is aktívan alkottak, ezek közé tartozott *Juhász R. József* (1963) költő, performer és multimediális művész, akinek még a magyar művészeti kontextus is szűknek bizonyult, mivel a vizuális és az akcióművészet területén működve egy egyetemes közegbe került. E provincializmusból való kiugrási kísérlet szülte meg 1987-ben Csehszlovákia első alternatív és experimentális művészet fórumát a Stúdió értét (Juhász R., Mészáros Ottó, Németh Ilona, Simon Attila). Az érsekújvári székhelyű alternatív művészeti kezdeményezés túlnőtt a maga kezdeti keretein, létének két évtized alatt 18 alternatív művészeti és multimediális fesztivált eredményezett, amelyen négy kontinens 35 államának közel 350 művésze szerepelt. Az 1989-es rendszerváltozással a közép-európai régió legjelentősebb ilyen típusú fesztiváljává nőtte ki magát, s ezzel mind a Stúdió érté, mind Juhász R. József tevékenysége műtörténeti fejezet a csehszlovák kortárs művészetben. Juhász avantgárd tevékenységét Kassák-díjjal (1993, Párizsi Magyar Műhely) jutalmazták, jelenleg az Érsekújvárott működő Kassák Intermediális Kreativitás Központ (K2IC) vezetője.

Három évtized művészeti teljesítményéből ezúttal a sport és művészet kapcsolatát tematizáló akciók kerülnek kiemelésre, közös nevezőjük a kommunikáció, ill. annak különféle módok és stratégiái. A hazai művészet 1989 előtti nem hivatalos, ill. a túrt zónában működő szegmense gyakran használta fel a sportot komoly művészeti és társadalmi tartalmak közvetítésére. Alex Mlynárčik a lipctói löversenyt sajátította ki az Edgar Degas Memoriálhoz (1971), hogy a modern művészet klasszikusait és követőit ünnepelje, Bartusz György 1974-es Győzelmi emelvény című fotókonceptje (Kladek Gáborral közös mű) a matematikai permutációk és a performativitás dokumentálásán túl a társadalomból hiányzó pluralizmusra is felhívta a figyelmet. Az ugyancsak Bartusz György személyéhez, valamint Jozef Kornúcihoz és Vladimír Popvičhoz kötődő Erőnléti napok Vlkován (1974) a létezett szocializmus brigádjait állította pellengére. A sport eszköztárának vegytiszta alkalmazását mutatta be Július Koller, akinek a pingponglabda és –ütő ikonográfiai attribútuma lett, maga az asztalitenisz, ugyanúgy mint a teniszpálya az idő- és térkorlátok közé zárt, szigorú szabályok szerint

Juhász R. József

véghez vihető pszichofizikai tevékenységek metaforájává váltak már az 1970-es évek elején. A sor folytatható lenne Peter Meluzin U.F.Otbal akciójával (1981) vagy Juraj Meliš vízilóójával, stb. Az 1989 előtti egyéni vagy csoportos akciók egyik közös vonása volt a művészet és az élet közötti határ megnevezése. A rendszerváltással egyértelművé vált, hogy ez a mezsgye már ezekben az években sem létezett, s ennek kifejezése az akcióművészet területén sokkal egyszerűbbnek bizonyult. Juhász R. József e hazai közvetlen hagyományból is merítve vonta be a sportot saját művészetébe, pl. a tandem kerékpározást, mégpedig nem biatlon, hanem *Duatlon* (1996) formájában (Bóna Andrással közösen). Ez a mű a *Paranormal Sport Activity* felcímet kapta, s Juhász további előadásai is közel állnak ehhez a szemlélethez. Ilyen például a GPS navigációs rendszert felhasználó *Városi bűvár* akció (2010), és az egy évvel később immár Svédországban megvalósított *Göteborg Paranormal Sport*, ill. Csehország három városában (Brünn, Ostrava, Opava) kivitelezett *Városi sízés* (2009–2010) performansa. Közös bennük a napjaink egyik legelterjedtebb kommunikációs rendszerének, mint az autós és gyalogos GPS-rendszer rendhagyó felhasználása: Érsekújvár belvárosában bűvárruhába öltözve járt fel-alá, szigorúan követve a navigációs rendszer ajánlásait, Svédországban és Csehországban sítalpat csatolt és sífelszerelést öltött, s elképesztő helyzeteket teremtett, amint a GPS utasításait követve a köztérből az épületbe ment be, hogy mindennek alávetve magát elérje beprogramozott célját. Mind a kontextus maga, mind az így teremtett helyzetek abszurdak: nyáron sítalpat csatolni a város közepén, azzal a galériában vagy a villamosban megjelenni, az aszfaltozott közúton a forgalom részévé válni. De ugyanilyen nonszensz helyzetet teremtett a bűvár-akció is, amint Kassák érsekújvári szobrával pózol, majd a főtéri szökőkútba jut el. Az első látszatra csupán a nonkonformitást fokozó művek sokkal többre törekednek: elsősorban a kommunikációra, az 1989 előtti korszakkal ellentétben immár nem egy szűk és zárt körön belül, hanem a köztéren, különböző élethelyzetekben, annak pozitív akár negatív következményeivel. A verbális vagy nonverbális kommunikációt ismeretlen emberektől várja el és motiválja őket. De nem csak a gépi emberi hang, hanem a zene is felvállalhatja ezt a kommunikációs szerepet, mint pl. a *Zene sporthoz* (2009) c. akcióban, amikor a rollerként funkcionáló átalakított gördeszka His Master's Voice lemezjátszót is szállítva minden megállónál megszólaltatott egy-egy zeneműrészletet. Két sportág kiváltképp fontos Juhász R. József ilyen tárgyú műveiben, mégpedig a kerékpár és az asztalitenisz. Az előbbi főszerepet játszott a 2001-es kínai performanszaiban, az *Open Air Biking* keretében megvalósította az avantgárd örök vágyát, a totális valótlanyságot, egy magas gyárkérményhez kötve kerékpározott a levegőben a haladás teljes lehetetlensége ellenére. Ennek a szecsuaíni performansznak volt a párja az *Underground Biking* (2001), amikor ellenkezőleg, a földbe ásatta felső testét, és a kerékpárt a föld felszíne felett tekerte ismét a lehetetlenségbe. Számptalan metafora és szimbolikus értelmezés lehetséges, így pl. a kínai paradoxonok felől, mint a kapitalizmus és szocializmus, a keleti hagyomány és az euro-amerikai vizuális kultúra, a félfeudális viszonyok és az ipari fejlődés irtóztos fonáságai, de tekinthetjük ezt Juhász társadalmi elkötelezettségének, azaz művészeti aktivizmusának is. A pingpong azonban az egyik legkommunikatívabb sport, ezt bizonyította Juhász egyik legutóbbi akciója, amelyre az idei Velencei Biennále idején a lagúnák városába szervezett Infr'action fesztiválon került sor. A *Puha, fehér, asztali sport* (2011) teljes mértékben a közönséggel való kommunikációra épít, ill. azon alapkésztségre, amellyel egy performer képes megszólítani az utcán, a téren éppen arra járó embereket, művésztársakat. Juhász R. József számára az élet és művészet átjárhatósága evidencia, a kérdés immár – ellentétben az 1989 előtti értelmezéssel – az eszközök mikéntjére irányul, hogyan és mivel érhető el nemcsak saját meggyőződésének kifejezése, hanem a környezet spontán igenlő vagy akár visszautasító reakciója.